

дану тематику. В той же час, в монографії проблема сексуальності розглянута дещо однобоко, з акцентом на жіноцтво (вагітність, пологи).

В розділі «Дозвілля – відкриття вільного часу як явища» автори характеризують ставлення до категорії «час» ще з середньовічної епохи. Окремо звертається увага на святкові традиції, обрядовість, їх психологічно-соціальне підґрунтя, на форми спілкування, на організацію дозвілля та політичну зумовленість типології цієї організації. Важливим є те, що автори аналізують вплив на дану сферу традицій Західної Європи та Сполучених Штатів. Тобто чеське дозвілля XIX ст. не видається законсервованим, а є органічно залежним від модних тенденцій Заходу.

Окремий розділ дослідження – «Люди на краю» – присвячено декласованим прошаркам населення. Детально розглянуто поняття маргінальності, його витoki, особливості, його суб'єктивізм. Окремо проаналізовано проблеми наркоманії, злочинності, проституції. Також виділено характерні риси декласованості циган та євреїв.

Відтак дана монографія висвітлює основні категорії повсякденності. Робота характеризується значним теоретичним матеріалом, який подається на початку кожного розділу, що дає змогу ґрунтовніше зрозуміти суть фактичної частини викладу. Можна з упевненістю стверджувати, що, хоча спостерігається деяка фрагментарність, енциклопедичність роботи та неоднорідність в окремих розділах, дане дослідження є одним з перших ґрунтовних праць з проблематики повсякденності в Чехії, а отже заслуговує на подальше вивчення.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Dějiny každodennosti «dlouhého» 19. století. I. díl: Dějiny hmotné kultury / Milena Lenderová, Tomáš Jiránek, Hana Doušová. – Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta humanitních studií, 2005.
2. Dějiny každodennosti «dlouhého» 19. století. II. díl: Život všední i svateční / Milena Lenderová, Marie Macková, Zdeněk Bezecny, Tomáš Jiranek. – Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta humanitních studií, 2005.
3. Dějiny obyvatelstva českých zemí, 2. Vydání / Ludmila Fialová, Pavla Horská, Milan Kučera, Eduard Maur, Praha 1998.
4. Vošahlíková, Pavla, Jak se žilo za časů Františka Josefa, Praha 1996.
5. Petráň, Josef, Dějiny hmotné kultury. II/1, [Kultura každodenního života od 16. do 18. století, Praha 1995.
6. Petráň, Josef, Dějiny hmotné kultury. II/2, [Kultura každodenního života od 16. do 18. století, Praha 1997.
7. Petráň, Josef, Dějiny hmotné kultury. [Díl] 1, [sv.] 2, Kultura každodenního života od 13. do 15. století, Praha 1985.
8. Вовель М. Ментальность // 50/50. Опыт словаря нового мышления / Под общ. ред. М. Ферро и Ю. Афанасьева. – М.: Прогресс – Паё, 1989. – С.456-459.
9. Прац М. Белое с золотом / Марио Прац; Пер. с англ. [и послесл.] А. Юнгрен; Примеч. Л. Алешинной // 2003. – № 66. – С.162-173.

О.А. Неприцький СХІДНЕ ПАРТНЕРСТВО І СХІДНІ РЕВОЛЮЦІЇ: ЗУСТРІЧ У СХІДНІЙ ЄВРОПІ?

Польсько-шведська ініціатива впровадження Східного партнерства, як програми, що закріпила Східний вимір зовнішньої політики Європейського Союзу на початку XXI століття стала одним із пріоритетів, що забезпечує позиціонування Республіки Польщі на міжнародній арені. На період польського президентства в ЄС заявлені амбітні плани щодо східного напрямку зовнішньої політики, загалом, і співпраці із Україною, зокрема.

Актуальність вивчення можливостей співпраці Україна-ЄС у контексті польського президентства у Європейському Союзі посилюється тим фактом, що протягом останнього часу арабський світ сколихнула хвиля революцій, а Україна лежить на межі, як мінімум двох цивілізацій, а деякі дослідники вважають, що навіть трьох (Крим відносять до арабської цивілізації).

Метою даної статті є оцінити значення політики Східного партнерства для збереження стабільності у Центрально-Східній Європі та дослідити можливість соціальних катаклізмів в

Україні за аналогією із східними революціями початку XXI століття, з'ясувати наскільки притаманні українському суспільству ті глибинні причини, що спровокували революційні зміни в арабських країнах, і накреслити виклики, що можуть спровокувати соціальні виступи і поставити під загрозу мир і стабільність на сході європейського континенту.

Питання східної політики ЄС активно дискутується у наукових джерелах [4, 8]. Багаторазово обговорювалося на міжнародних конференціях [5]. У переважній більшості праць обстоюється думка, що східний вимір є істотним пунктом у розбудові міжнародної активності Польщі і всіляко відповідає цілям її зовнішньої політики, а також підкреслюється, що Східне партнерство може допомогти Україні реалізувати її європейські прагнення.

Польща успадкувала пріоритет східного виміру зовнішньої політики від Німеччини. На зламі 1980-90-х років і далі Німеччина, маючи на меті сформувати на Схід від своїх кордонів пояс держав, що б входили до НАТО і ЄС та берегли територію ФРН від можливих несподіванок, джерелом яких вбачався Євразійський континент, а точніше, пострадянський простір, концентрувала свої зусилля на сході. На зустрічі із своїм німецьким колегою у квітні 2008 року міністр закордонних справ Польщі Р. Сікорський наголосив, що Польща сьогодні також хоче мати «нормальних» європейських сусідів по обидві сторони кордону. Польський міністр підкреслив схожість шляху, що пройшли німці, і змушені проходити поляки, - «Нормальна європейська країна - у значенні міжнародної політики - це та, яка має нормальних європейських сусідів по обидва боки кордону. А звідси - завдання: налагоджувати інституційну, правову співпрацю та налагоджувати контакти між людьми у тих країнах на Сході, які цього прагнуть» [10, с.3]. Звідси, на його думку, випливає необхідність провадження східної політики, спрямованої на країни колишнього Радянського Союзу.

Чим більш демократична, стабільна і передбачувана ситуація на території колишніх радянських республік Східної Європи (у тому числі, в Україні), тим краще налагоджується міжнародна співпраця у регіоні Центрально-Східної Європи. І відповідно, навпаки, чим більш нестабільна ситуація, тим більше викликів з'являється перед бажаними налагодити дружбу і співпрацю.

Чи достатній запас міцності та стабільності у регіоні, щоб запобігти соціальним конфліктам? Пропонуємо провести компаративний аналіз близькосхідних суспільств, у яких пройшли революційні події та сучасної української держави.

Серед глибинних причин революцій, що сколихнули Схід, на думку директора інституту Африки Російської Академії Наук, головного редактор журналу «Азія і Африка сьогодні» стали декілька чинників [3, с.11-13.]. На перше місце він ставить розрив між «верхами» і «низами». Наприклад, Єгипет дуже швидко розвивався. Приріст ВВП становив 5-7% на рік. Це менше, ніж аналогічні показники Китаю чи Індії, але значно перевищує середньосвітові показники. Однак плоди цього економічного зростання не діставалися масам. Ними користувалися тільки мільйонери та мільярдери, що почали з'являтися у країні ще внаслідок запровадження політики «інфітаху» - відкритих дверей. Бізнес зріс із державною верхівкою і ці декілька відсотків населення шалено багатіли, у тому числі, за рахунок приватизації найбільш привабливих шматочків державної власності, отримання земель, пільгових кредитів та співпраці із закордонним бізнесом. Нова «еліта» будувала для себе окремі квартали із полями для гольфа, охороною і всіма благами, якими користуються найбагатші люди Заходу.

Для порівняння, в Україні сумарний статок 10-х найбагатших людей України нині більший, ніж бюджет країни. В країні у 2011 році налічується 21 мільярд у доларовому еквіваленті. Перше місце стійко тримає Рінат Ахметов (із статком у 15,6 млрд. доларів), депутат Верховної Ради, один із великих китів Партії Регіонів. Подивившись на особи інших надбагатих людей, стає зрозуміло, що великий бізнес робився і робиться у поєднанні із державним апаратом [1].

Напередодні революції близько 40% населення Єгипту жили на 1-2 долара у день і харчувалися бобовими пляцками. На сьогоднішній день, в Україні значна частина людей живе приблизно на три долара у день (мінімальна пенсія - дещо вище ста доларів на місяць). А якщо врахувати, що на забезпеченні людей, які отримують близько 100 доларів, знаходяться ще утриманці, то ця сума ділиться на два, а то й на три. При цьому, «еліта» будує закриті житло, купує престижні машини, а телестудії все це транслюють на екранах.

Кожного року на ринок праці у Єгипті виходило 700 тисяч нових робітників, і більша частина із них не отримувала роботу, а поповнювала чисельну армію безробітних. Достатньо розвинена система вищої освіти (якість якої постійно знижувалася) з року в рік випускала сотні

тисяч молодих людей, які мали дипломи, мали деякі знання, мали амбіції, але не мали роботи. Молодь, що отримала освіту (чи напівосвіту) мріяла про машину, власну сім'ю, власне житло, а грошей на це все не було і навіть не передбачалося. Телебачення показувало чуже достойне життя, а добробут більшості населення або дуже повільно покращувався, або навіть погіршувався.

Українські вищі навчальні заклади дають щороку близько 550 тисяч випускників (у 2010 році було 543 700 випускників вузів III-IV рівня акредитації [2]) При тому, що населення Єгипту налічує близько 70 млн., а в Україні проживає близько 4% млн. Значна кількість людей мають по декілька вищих освіт, але не можуть знайти роботу за фахом.

Освічена молодь активно використовувала для підготовки повстання сучасні засоби комунікації і координувала свої дії через «Facebook» та «Twitter». Це дозволяло за лічені хвилини поширювати гігантські масиви антиурядової інформації, і давало можливість координувати рух мільйонів та виводити маси на вулицю одним дотиком до клавіатури. Щоб зупинити рух інформації влада могла тільки закрити доступ до соціальних мереж, але це вже, само по собі, було небезпечне народним вибухом.

В Україні молодь проводить настільки багато часу в комп'ютерних соціальних мережах, що уже постійно говорять про залежність цих людей від віртуального спілкування. Якщо там постійно знаходять сотні тисяч, а то й мільйони, людей, то чому ж не використати близькосхідний досвід для організації протестних груп через Інтернет?

У державних структурах того ж Єгипту напередодні революції знизу догори і згори донизу процвітала корупція. Будь-який папірець, який потрібно було отримати із рук дрібного чиновника видавався за хабар. На вищому рівні розміри хабарів обраховувалися мільйонами доларів. Під прикриттям державного апарату колосальні гроші робилися просто «з повітря» завдяки масштабним фінансовим операціям. Мільйонери і мільярдери, внаслідок політичних рокіровок, з державних постів уходили директорами великих корпорацій, а з бізнесу йшли на місяця у парламенті та уряді.

У рейтингу Transparency International, де рівень корупції оцінюється за шкалою від 0 до 10 балів, в якій 0 означає тотальну корумпованість держави, а 10 - фактична відсутність корупції. Україна отримала 2,4 бали. Це 134 сходинка із 178 країн. Згідно з соціологічними дослідженнями майже 70% українців хоча б раз у житті давали хабарі [9].

І як би не переконували, що відголосок арабських революцій у жодний спосіб не може стосуватися східноєвропейських країн СНД [7], аналіз причин революцій показує інше. А саме, якщо зберегти в недоторканному вигляді всі чинники, що сьогодні є у наявності в українському суспільстві, аналогічні до тих, що призвели до повстань на Близькому Сході, то можуть бути і аналогічними наслідки. В Україні є і розрив між бідними і багатими, достатня кількість бідного, але високоосвіченого, населення, амбіції якого не співпадають із економічними реаліями, і, нарешті, поширення соціальних мереж для миттєвої комунікації і координації дій. Справа залишилася лише за лідерами. Які вони будуть: демократи чи фундаменталісти, цивільні чи військові, пацифісти чи мілітаристи? На ці питання відповідей не існує.

Отже, якщо бажати запобігти в Україні дестабілізації ситуації, зберегти державу у її сьогодишніх кордонах (на перетині цивілізацій), стимулювати демократичні перетворення і поступове включення України у євроатлантичну спільноту, то у період польського президентства у ЄС необхідно у рамках Східного партнерства докласти зусиль у цих напрямках. А саме, сприяти змінам у соціальній структурі українського суспільства. Необхідно зменшити розрив між бідними і багатими, оскільки саме середній клас є гарантом ліберально - демократичних перетворень у країні. Без цих змін, українське суспільство прямуватиме до класичної революційної ситуації за Марксом, коли «низи» не захочуть жити по старому, а «верхи» не зможуть управляти, як звикли. А хаотичний революційний спалах у Східній Європі абсолютно не сприятиме встановленню миру і стабільності та нормальних стосунків і співпраці, як всередині країни, так і на міжнародній арені.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. В Україні збільшується кількість мільярдерів // Новини на першому національному. 20.03.2011. <http://ltv.com.ua/uk/news/2011/03/20/4254>
2. В Україні зменшилась кількість вузів // Громадська ініціатива «Студентський захист» 02.04.2011. <http://www.studzahyst.org.ua/content/v-ukrayini-zmenshilas-kilkist-vuziv>
3. Васильев А.М. Цунами революцій // Азия и Африка сегодня. - 2011. - №3. - С.2- 18.

4. Газізуллін І.Ф. Східне партнерство ЄС: додаткові можливості для євроінтеграції України / І.Ф.Газізуллін, М.М.Гончар, О.В.Коломієць та ін.; за ред. Мартинюка; УНЦПД. - К.: Агентство «Україна», 2009. - 84 с.,
5. Додаткові можливості «Східного Партнерства» для європейської інтеграції України і східних партнерів: Матеріали міжнародної конференції. - К. : Український незалежний центр політичних досліджень, 2009. - С. 20-21
6. Панаріна О.В. Польське та німецьке бачення східного виміру зовнішньої політики ЄС // «Гілея: науковий вісник»: Збірник наукових праць. Вип. 34. - К., 2010. - С.324-329
7. Петров И.И. Эхо арабских революций // Азия и Африка сегодня. - 2011. - №5. – С. 2-5.
8. Сидорук Т. Східне партнерство та Союз для Середземномор'я: можливості реформування Європейської політики сусідства // Сучасна українська політика. Вип. 21.-2010.
9. Україна опинилася на 134 місці в світі за рівнем корупції // ТСН.ua 26.10.2010.
<http://tsn.ua/ukravina/akTayina-opinilasya-na-134-misci-v-sviti-za-rivnem-korupciyi.html>
10. Polityka zagraniczna Polski i Niemiec w Europie. Debata ministra spraw zagranicznych Niemiec, Franka-Waltera Steinmeiera i ministra spraw zagranicznych Polski, Radoslawa Sikorskiego Warszawa, 8 kwietnia 2008 r. // Centrum Stosunkow Miedzynarodowych [http:// www.csm.org.pl/ images/rte/File/Aktualnosci/CSM- Sikorski-Steinmeier-debata-tekst.pdf](http://www.csm.org.pl/images/rte/File/Aktualnosci/CSM-Sikorski-Steinmeier-debata-tekst.pdf)].